

10. Рычагоў, А. Х. Якуб Колас – педагог // Адукацыя і выхаванне. – 1993. – № 9. – С. 96–103.
11. Смыкоўская, В. І. Колас-педагог // Беларуская літаратура / рэдкал.: М. М. Грынчик (гал. рэд.) [і інш.]; Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт. – Мн.: Выд-ва БДУ, 1982. – Вып. 10. – С. 160–171.
12. Якуб Колас – педагог // Якуб Колас: да 110-годдзя з дня нараджэння: біябліографічны паказальнік / склад. Н. Б. Ватацы [і інш.]; рэд. В. П. Рагойша. – Мн.: Дзярж. бібліятэка БССР, 1983. – 423 с.
13. Ярохін, А. Якуб Колас і Беларускі ўніверсітэт // Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. – 1968. – 19 студзеня. – С. 2.

УДК 372.881.1

І. С. Піскун, І. У. Таяноўская, Лю Янмін
(Беларусь, г. Мінск)

**РАЗВІЦЦЁ КАМУНІКАТЫЎНАЙ КАМПЕТЭНЦЫИ
НАВУЧЭНЦАЎ ПРЫ ЭЎРЫСТЫЧНА НАКІРАВАНЫМ
ВЫКАРЫСТАННІ БЕЛАРУСКА-КІТАЙСКАГА ПЕРАКЛАДУ
(НА МАТЭРЫЯЛЕ ТВОРАЎ ЯКУБА КОЛАСА)**

Анататыя. У матэрыялах даклада аргументаеца значнасць развіцця мастацтва перакладу і выкарыстання адпаведнай навучальнай дзеянасці творчага характару з улікам беларуска-кітайскіх сувязей. Разглядаюча прычыны складанасці падобных перакладаў; прыводзящеца прыклады іх выканання на матэрыяле лірыкі Якуба Коласа; указываюча асобныя камунікатыўныя ўменні, што развіваюча пры гэтым у навучэнцаў.

Ключавыя слова: камунікатыўная кампетэнцыя, мастацкі пераклад, крэатыўнае навучанне, беларуска-кітайская адпаведнікі, цяжкасці перакладу, семантычныя асацыяцыі, дыялог культур.

На пачатку XXI стагоддзя ў свеце адбываеца змена парадыгмаў сацыяльна-эканамічнага развіцця, пераход да новай эканомікі, якая развіваеца ва ўмовах тэндэнцый да глабалізацыі, канкурэнцыі, змен у сферы ведаў і камунікацыі. Яны вызначаюць уклад жыцця большасці краін. Змяняючаца самі веды, іх структура, павышаеца ўзровень складанасці ведаў, узімае неабходнасць фарміравання гатоўнасці арыентаванаца ў яшчэ большай – і яшчэ больш вірлівай – плыні інфармацыі, павышэння кваліфікацыі, прафесіяналізму, пашырэння кругагляду асобы. Адным са шляхоў вырашэння пытання павышэння якасці падрыхтоўкі выпускнікоў ВНУ ў сувязі са зменамі ў сацыяльна-эканамічных адносінах з'яўляеца кампетэнтнасны падыход да адукацыі, які стаў адным з галоўных кірункаў стратэгіі дзяржаўнай палітыкі Беларусі, а таксама краін Еўрапейскага саюза.

Для актывізацыі вучэбна-пазнаваўчай дзейнасці навучэнцаў неабходна ўзмацняць матывацый да вывучэння замежнай мовы і павышэння ўзроўню камунікатыўнай кампетэнцыі, ствараючы ўмовы для інтэлектуальнага развіцця, творчай самарэалізацыі, развіваючы ўменні арыентавацца ў сучасным кітайскамоўным асяроддзі, актывізууючы даследчую дзейнасць вучняў па кітайскай мове, выхоўваючы ў навучэнцаў камунікабельнасць, ініцыятыўнасць, паспяховасць; павагу да культуры Кітая і Беларусі, культуру суразмоўніцтва.

У сучасным жыцці роля і значэнне кітайскай мовы істотна павысіліся, так як кітайская мова ўсё больш і больш з'яўляецца сродкам актыўнай міжнароднай камунікацыі паміж Беларуссю і Кітаем. І перад выкладчыкамі стаіць пытанне зрабіць яе больш даступнай і цікавай для кожнага навучэнца. У цяперашні час такія зносіны сталі імагчымымі і актуальнымі, паколькі з'явілася імагчымасць падарожнічаць па свеце і наведваць Кітай у дзялавых мэтах і для адпачынку, мець зносіны з носьбітамі кітайскіх нацыянальных традыцый, звычаяў і побыту. У гэтых умовах чалавек павінен ведаць культуру і гісторыю свайго краю, каб «весці размову на роўных». Не адбудзеца падтрымка дыялогу дзвюх культур, калі вучні не могуць змястоўна і выразна расказаць пра родны край і яго славутасці.

Зыходзячы з гэтага, узнікае неабходнасць яшчэ больш глыбокага і значнага вывучэння асаблівасцяў роднага краю, яго гісторыі, культуры, традыцый. На занятках вядзеца мэтанакіраваная праца па развіцці ўменняў прадстаўляць сваю краіну, яе культуру сродкамі кітайскай мовы ва ўмовах міжкультурнага суразмоўніцтва.

Новая ступень развіцця сучаснай цывілізацыі, развіцця культуры сусветнай супольнасці запатрабавала павелічэння колькасці перакладчыкаў, якія павінны спрыяць вырашэнню праблем дыялогу культур. Кампетэнтнасць падыход да навучання перакладу неабходна разумець як здольнасць перакладчыка ўсталёўваць сацыякультурнае ўзаемадзяйнне, праяўляць валоданне ведамі і пэўнымі асобаснымі характарыстыкамі, уменне ствараць новыя значэнні і сэнсы, якія становяцца інструментамі пазнання, камунікацыі, нараджэння новых ведаў.

Беларуская і кітайская мовы істотна адрозніваюцца па структуры, стылістыцы і граматыцы. Цяжка знайсці словаў ў адной мове, якім цалкам адпавядаюць словам у іншай мове па форме, значэнні, моўнай афарбоўцы і культурным адценні.

На ўроках па развіццю маўленчых зносін ажыццяўляецца ўдасканаленне камунікатыўных уменняў з дапамогай маўленчай дзейнасці

праз дзейнасныя заданні, у тым ліку эўрыстычнага характару. Навучэнцы спрабуюць вырашыць уяўныя і рэальныя праблемна-пазнаваўчыя задачы адкрытага характару ў працэсе перакладу тэкстаў і аргументаваць свае рашэнні ў ходзе калектыўнага абмеркавання, «абараняючы» той ці іншы варыянт перакладу. Пры гэтым адбываецца практичнае авалоданне наступнымі міжмоўнымі з’явамі:

1. Варыятыўнасць лексікі.

Варыятыўнасць лексікі азначае, што культурная інфармацыя, якая змяшчаецца ў зыходнай лексіцы, не мае свайго тоеснага «эквіваленту» у перакладзенай мове. З’яўленне варыятыўнасці лексікі паміж мовамі – той феномен, які сустракаецца паўсюдна і звычайна выклікае даволі шмат цяжкасцяў пры перакладзе. Варыятыўнасць лексікі выкліканы разнастайнымі адрозненнямі ў жыццёвым вопыце, звычаях, рэлігійных перакананнях і моўных фактарах.

2. Канфлікт семантыкі.

Канфлікт семантыкі – культурны сэнс, які змяшчаецца ў зыходных словамах і ў адпаведных словамах, што ў перакладзеным маўленині супярэчаць адзін аднаму. Такія слова і выразы хоць і даволі рэдкія, але ў перакладзе не могуць быць праігнаваныя. Напрыклад, *стрэляны верабей* у беларускай мове і 惊弓之鸟 [jīng gōng zhī niǎo] (‘пужаная варона’) у кітайскай мове азначае рознае. У беларускай мове – ‘дасведчаная асоба’, а ў кітайскай мове – ‘палахлівая істота’. Яшчэ, калі парадаўнаць звароты *мокрая курыца* і «落汤鸡 [luo tang jí] (‘як у ваду апушчаны’), *мокрая курыца* апісвае ўнутраныя характеристычныя чалавека, мае значэнне ‘слабы, нерашучы чалавек’, таму што ў Беларусі курыца можа ўспрыматься як адна з не вельмі разумных жывёл, а 落汤鸡 [luo tang jí] апісвае зневажлюю марфалогію людзей і значыць *канфузны выгляд прамоклага чалавека*.

3. Семантычная асацыяцыя.

Сэнсавая інфармацыя, якая мае эффект наводзіць на разважанні, – гэта семантычная асацыяцыя. Яна нараджаецца на сумеснай семантычнай аснове, але разам з тым нясе іншую, спадарожную, шматпланавую і нюансованую семантычную інфармацыю. Так, заяц у кітайскім маўленині – знак у асноўным мяккага, добрага, прыгожага. А ў Беларусі заяц можа з’яўляцца і сімвалам адмоўнага. Пра гэта сведчыць такія прыказкі: *злодзей што заяц: і ценю свайго баіцца; лепі памерці арлом, чым жыць зайцам і гэтак далей*. Акрамя таго, заяц у гутарковай мове таксама значыць безбілетніка (існуе паняцце і выраз *ехаць зайцам*).

У практичным вопыце аб’ектыўныя цяжкасці перакладу мусяць вырашыцца творча і комплексна. Напрыклад, пры перакладзе вершаў

Якуба Коласа «Вобразы мілія роднага краю...», «Мой край родны...» на кітайскую мову можна сутыкнуцца з такімі праблемамі, як неабходнасць уліку сінонімаў з рознымі сэнсавымі адценнямі (прадбачання таўталогіі з-за пэўнага недахопу сінонімаў у кітайскай мове), наяўнасці дзейнікаў з другарадным значэннем; узнаўленне ўстарэлых слоў; перадоленне адсутнасці непасрэдных аналогій у кітайскай мове, захаванне формы, памеру, мелодыкі, настрою верша, дакладнасць і глыбіня разумення таго, што меў на ўвазе пісьменнік, выкарыстанне парапінанняў і фразеалагізмаў, іншых сродкаў маастацкай выразнасці [гл., напрыклад, 2, с. 8], пэўнай граматыкі без парушэння ўхарактару верша, немагчымасць адрозніць некаторыя адценні слоў у кітайскай мове з-за іх аднолькавага перакладу на беларускую мову, складанасць цалкам перадаць думку і стаўленне аўтара, канцепцыю стварэння верша. Разам з тым развіваецца адпаведны комплекс уменняў, якія маюць агульнакамунікатыўную і агульнатэкставую значнасць, спрыяючы пашэрэнню інтэгральных магчымасцяў у засваенні прадметнага зместу моўных і літаратурных вучэбных дысцыплін, што адпавядае сучасным тэндэнцыям у развіцці адукацыі [1, с.467].

Родныя вобразы

Вобразы мілія роднага краю,
Смутак і радасць мая!
Што маё сэрца да вас парывае?
Чым так прыкованы я

К вам, мае ўзорачкі роднага поля,
Рэчкі, курганы, лясы,
Поўныя смутку і жальбы нядолі,
Поўныя смутнай красы?

Толькі я лягу і вочы закрыю,
Бачу я вас прад сабой.
Ціха праходзіце вы, як жывыя,
Ззяючы мілай красой.

Чуецца гоман мне спелае нівы,
Ціхая жальба палёў,
Лесу высокага шум-гул шчаслівы,
Песня магутных дубоў...

亲爱的乡土的印象，
我的喜悦与忧愁。
你们为什么那么吸引我的心？
是什么把我和你紧紧拴，

我向你们走进，
我那家乡辽阔的田地，
河流，家墓与森林，
满满的悲伤和悲痛
那是充满悲伤的美丽？

我一躺下和闭上眼睛，
你们就出现在我眼前。
你们默默地来了就像走来了人，
闪耀着可爱的美丽。

我听见庄稼地嘈杂，
田地窃窃私语，
挺拔的森林开心的喧哗着
强壮的橡树唱着歌儿。

Вобразы мілышя, вобразы смутныя,
Родныя вёскі і люд,
Песні цягучыя, песні пакутныя!..
Бачу і чую вас тут.

Наш родны край

Край наш бедны, край наш родны!
Лес, балоты і пясок...
Чуць дзе крыху луг прыгодны...
Хвойнік, мох ды верасок.

А туманы, як пялёнка,
Засцілаюць лес і гай.
Ой ты, бедная старонка!
Ой, забыты богам край!

Наша поле кепска родзіць,
Бедна тут жыве народ,
У гразі жыве ён, ходзіць,
А працуе – льецца пот.

Пазіраюць сумна вёскі,
Глянеш – сэрца забаліць.
На дварэ – паленне, цёскі,
Куча сметніку ляжыць.

Крыж збуцвель пры дарозе,
Кучка топаляў сухіх...
Сцішна, нудна, бы ў астрозе
Ці на могілках якіх.

А як песня панясецца –
Колькі ў песні той нуды!
Уцякаў бы, бег, здаецца,
Сам не ведаеш куды.

Край наш родны, бедна поле!
Ты глядзіш, як сірата,

可爱的映像，模糊的记忆。
亲切的人们和村庄，
拉长的歌词，优美的歌曲。
我在远方也能看到并听到你们。
(Шаўцова Ганна)

我的祖国

我们的故乡很贫瘠，我们的故乡
很亲切！
森林，沼地与沙。。。
在一些舒适的草地上，
长满了松树，藓与帚石南。

雾像罩布
把森林与树丛笼罩着。
唉，贫瘠的故乡啊！
哎呦，祖国被上帝忘了！

我们的田不肥沃，
人民这里贫寒地居住，
虽然住在赤贫中，
不过双手不停地工作。

忧郁地看着农村，
你看过一次，就心疼。
院子里有几个劈柴，他们真相像，
那里放着垃圾。

在道路旁边有腐烂的十字架，
枯干的杨树。。。
我在这里感到平静和无聊，
好像在牢狱或者在墓地中

我听见庄稼地嘈杂，
田地窃窃私语，
挺拔的森林开心的喧哗着
强壮的橡树唱着歌儿。

可爱的映像，模糊的记忆。
亲切的人们和村庄，

Сумны ты, як наша доля,
Як ты, наша цемната.

拉长的歌词，优美的歌曲。
我在远方也能看到并听到你们
(Голуб Яна)

Такім чынам, сам пераклад – гэта дыялектычнае, супярэчлівае адзінства гармоніі і дысгармоніі. Перакладчыкам неабходна прайўляць творчае актыўнае дзеянне і ствараць гармонію ў межах наяўнай дысгармоніі. Перакладчыкі павінны разумець сапраўднае значэнне ідыём, ужываць адпаведныя методы перакладу і гнутка прымаць стратэгію перакладу ў канкрэтным асяроддзі.

Каб прывесці перакладзены тэкст у гарманічную сувязь з кантэкстам, няма неабходнасці прытрымлівацца пэўнага фіксаванага выкарыстання. Пры перакладзе, калі сустракаюцца праблемы варыятыўнасці лексікі, сіnonімаў, канфлікту семантычных асацыяцый і г. д., трэба акуратна, пільна, дакладна прыняць пад увагу літаральнае значэнне, сэнс ідыёмы ў розных мовах з улікам жанру і стылю, адметнай лексікі, культурнага фону, а таксама кантэксту.

Сёння ў свеце высока цэніцца развітая і адукаваная асона, здольная тварыць у зменлівых умовах. У сваю чаргу гэта патрабуе больш поўнага ўвасаблення здольнасцяў асобы, у тым ліку камунікатыўных, якія дазволяюць увайсці ў сусветную супольнасць і паспяхова функцыянуваць у ёй. Такім чынам, значная місія ўстановы адукцыі на сучасным этапе – развіццё творчай асобы, падрыхтаванай да супрацоўніцтва ў зменлівым свеце. Вывучаючы мову, робячы пераклад мастацкіх твораў, навучэнцы не толькі развіваюць свае здольнасці ў галіне лінгвістыкі, але і знаёмяцца з сацыяльным, культурным і эканамічным жыццём Кітая.

Спіс выкарыстанай літаратуры

- Прыёмы маўленчай характэрystsікі чалавека: метадычна накіраванае адлюстраванне / М. Лявончык [і інш.] // Мова – літаратура – культура: VII міжнар.навук.канф., прысв. 130-годдзю Янкі Купалы і Якуба Коласа. – Мінск, 2012. – С.463–467.
- Рыторыка: вучэб. праграма ўстановы вышэйшай адукцыі. – Мінск, 2015. – 31 с.
- Шумская, О. А., Придворева, И. Г. Развитие коммуникативной компетенции на уроках иностранного языка // Образование: прошлое, настоящее и будущее: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, ноябрь 2018 г.) [Электронный ресурс]. – Краснодар: Новация, 2018. – С. 15–17. – Код доступа: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/309/14621/>. – Дата доступа: 17.05.2019.